

ΥΒΡΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΣΙΣ ΠΑΡ' ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΩΙ

Ἡ καθόλου παρουσία καὶ δραῖσις τοῦ Κυπριώτη εἰς τὸ κονταροκτύπημα τοῦ Ἐρωτοκρίτου, δημιουργεῖ, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἄξιον ἐρεῦνης καὶ ἐρμηνείας φιλολογικὸν ζήτημα.

Ὁ ἥρωσ φέρει τὰ ὀνόματα Κυπριώτης, Κυπρίδης καὶ Κυπρίδημος, δι' ὧν πάντων δηλοῦται ἀμέσως ἢ ἐκ Κύπρου καταγωγή του¹. Τὸ τελευταῖον τούτων, τὸ Κυπρίδημος, ἐπλάσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Χαρίδημος², ὄνομα τοῦ Κρητικοῦ ἥρωος, πιθανῶς ἵνα τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα ὁμοιοῦν καὶ διακρίνωσιν συνδεδεμένα μεταξὺ τῶν ὀνομάτων πάντων τῶν λοιπῶν ἡρώων τοῦ ἔργου. Χαρακτηρίζεται δ' οὗτος ὡς ρηγόπουλος, ἦτοι ὡς βασιλικὸς γόνος — ὑψηλὸς τίτλος, τὸν ὁποῖον μόνον ἄλλοι τρεῖς ἥρωες τοῦ κονταροκτυπήματος φέρουν, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Βυζαντίου, τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Ἀναπλιῦ.

Ἡ οἰκονομία τοῦ ἔργου παρέχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, κύριον ἥρωα αὐτοῦ. Εἰς τὸ κονταροκτύπημα (Ἐρωτ. Β') πρώτην θέσιν ὡσαύτως ἔχουν μετὰ τοῦ Ἐρωτοκρίτου οἱ Χαρίδημος καὶ Κυπρίδημος, ἰσώνυμοι καὶ ἰσάξιοι. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἐπιλέγονται ὑπὸ τοῦ Ρήγα τῶν Ἀθηνῶν ἀριστίνδην ὡς οἱ ἐπιφανέστατοι πάντων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ὑπολοίπους δέκα ρηγόπουλους καὶ ἀφεντόπουλους, οἱ ὁποῖοι ἀνταπεκρίθησαν εἰς πρόσκλησιν τοῦ Ρήγα καὶ προσῆλθαν διὰ νὰ κονταροκτυπήσουν μετὰ τὸν «τζόγια»:

B 1273

*Ὁ Κυπριώτης εἶν ὁ γεῖς καὶ ὁ Κρητικὸς ὁ ἄλλος
καὶ ὁ τρίτος ὁ Ρωτόκριτος, πον ἔν τῆς ἀντρείας τὸ κάλλος.*

Πρῶτος κατονομάζεται καὶ ἀνακηρύσσεται ὁ Κυπριώτης. Οἱ δύο ἄλλοι, ὁ Κρητικὸς καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος, εἶναι δὲ μὲν ὁ συμπατριώτης τοῦ ποιητοῦ, ὁ δὲ κύριος ἥρωσ τοῦ ἔργου, ἐπομένως ἢ προβολὴ των εἶναι εὐεξήγητος.

¹) Τὸ Κυπριώτης εἶναι ἐθνικὸν ἐσχηματισμένον διὰ τῆς καταλήξεως -ιώτης, τὸ δὲ Κυπρίδης μᾶλλον συγκεκομμένος τύπος ἐκ τοῦ Κυπρίδημος.

²) Πρῶτος ὑπέδειξε τοῦτο ὁ φίλος Σ. Ἀλεξίου, Κρητικὰ Χρονικὰ ΣΤ' (1952), σ. 391.

Ἐνάγκην ἐρμηνείας ἔχει ἡ προβολὴ καὶ δρᾶσις τοῦ Κυπριώτη. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀναγνωρίζεται ἀνώτερος καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Βασιλιόπουλου τοῦ Βυζαντίου, δηλαδή τοῦ ὑψηλοῦ βασιλικοῦ βλαστοῦ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου. Εἶναι δύσκολος ποιητικὸς τόπος, τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπισεν ἀριστοτεχνικῶς ὁ Βιτζέντζος Κορνᾶρος. Ἐνεφάνισε δηλονότι τὸ βασιλόπουλο τοῦ Βυζαντίου ὄχι ὡς ἐξαιρετικὸν ἥρωα, ἀλλ' ὡς ὑπέριστατον σύμβολον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς μίαν καταπλησσοῦσης ἐπιβολῆς προσωπικότητα, τῆς ὁποίας ἡ παρουσία ὑπῆρξεν ὄλως συμβολικῆ. Ἦλθε καὶ ἔφυγεν ἀμίλητος, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὸν ἰδῆ ὁ ἐλληνικὸς κόσμος, νὰ ἐνθυμηθῆ ὅτι ὑπάρχει πάντοτε ἐκεῖ μακρὰν εἰς τὸν Βόσπορον ἢ μεγάλη κεφαλὴ τοῦ σκλαβωμένου Γένους. Ἡ παρουσία του παρεμβάλλεται συμβολικῶς καὶ ἐπεισοδιακῶς μέσα εἰς τὸ ἀναχρονιστικὸν ἀρχαιοελληνικὸν περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου τοποθετεῖται τὸ κονταροκτύπημα.

Ὅθεν εἶναι προφανὲς ὅτι πρῶτην θέσιν ἥρωος τοῦ κονταροκτυπήματος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταλάβῃ τὸ ρηγόπουλον τοῦ Βυζαντίου, διότι ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ μονομαχήσῃ μὲ ἓνα κοινὸν θνητόν, τὸν Ἐρωτόκριτον, καὶ νὰ ἠττηθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Αὐτὴν τὴν πρῶτην, ἀλλὰ καὶ λιαν δύσκολον καὶ μοιραίαν διὰ τὸν κατέχοντα, ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἔργου οὗτος πρόκειται νὰ ἠττηθῆ τελικῶς ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον, θέσιν, ὁ ποιητὴς ἀπονέμει εἰς τὸν Κυπριώτην Κυπρίδημον ἢ Κυπρίδην.

Κατὰ τὴν οἰκονομίαν αὐτὴν τοῦ κονταροκτυπήματος οἱ τρεῖς ἀριστίδην ἐπιλεγέντες Ἐρωτόκριτος, Χαρίδημος καὶ Κυπρίδημος ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ὑπολοίπους δέκα, κατόπιν δὲ κληρώσεως :

B 1297 *τρεῖς τρεῖς ἐλάχανε τῶν δύο, τέσσερεις τοῦ Κυπρίδην,
τὸ ριζικόν-του θέλησε, καὶ ὁ Ρῆγας τοῦ τσι δίδει.*

Ἐνῶ λοιπὸν οἱ δύο ἄλλοι πρωταγωνισταὶ τοῦ κονταροκτυπήματος ἐκληρώθησαν διὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν ἀνὰ τρεῖς ἕκαστος ἀντιπάλους, ὁ Κυπριώτης ὠρίσθη νὰ ἀντιμετωπίσῃ τέσσαρας, οἵτινες εἶναι οἱ ἐξῆς :

B 1285 *ὁ Δημοφάνης τὸ θεριὸ ἀπὸ τῆ Μυτιλήνης,
καὶ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι Ἀντρομάχος, λιόντες θεριὰ καὶ κῆνοι,
καὶ ὁ Γλυκοστράτης τῆς Ἀξῆς τὸ φοβερὸ κοντάρι,
καὶ Ἀφέντης τοῦ Βυζαντίου τ' ὄμορφο παλληκᾶρι*

Ἐκ τῶν δεκατριῶν ἐν συνόλῳ προσελθόντων εἰς τὸ κονταροκτύπημα ρηγόπουλοι, δηλ. βασιλικοὶ γόννοι, εἶναι μόνον τέσσαρες, ὁ Κρητικὸς, ὁ Κυπριώτης, τὸ Ρηγόπουλο τοῦ Βυζαντίου καὶ τὸ Ρηγόπουλο τ' Ἀναπλιοῦ. Ἐχει λοιπὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ Κυπρίδημος ὄχι

μόνον τέσσαρας ἀντιπάλους ἔναντι τριῶν ποῦ θὰ ἀντιμετωπίσουν ἕκαστος τῶν δύο ἄλλων πρωταγωνιστῶν, ἀλλὰ μεταξύ τῶν τεσσάρων τούτων, καὶ μόνος αὐτὸς κατ' ἐξαίρεσιν, δύο βασιλικοὺς πρίγκιπας, τὸν Ἀντρομάχον «ἀπὸ τ' Ἀνάπλι» δηλ. τὸν ἐκπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς Πελοποννήσου καὶ τὸν Πιστόφορον τοῦ Βυζαντίου, δηλ. τὴν ὑψηλοτέραν προσωπικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν μάλιστα τοῦ ἀγῶνος θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν Ρήγαν τοῦ Βυζαντίου ὡς ἴσος πρὸς ἴσον :

B 1779 Ἦσαν-κ' οἱ δυὸ Ρηγόπουλλοι, ἦσαν-κ' οἱ δυὸ ἀντρειωμένοι,
δυὸ κονταρῆς ἐδώκασι, ὅπου στήν Οἰκουμένη
δὲν εὗρεθῆκαν ἄλλοι δυὸ ὡσάν αὐτοὺς νὰ κάμου.

Οὐδεὶς ἄλλος ἐκ τῶν ἡρώων τοῦ κονταροκτυπήματος ἀναβιβάζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς ἴσην πρὸς τὸν Ρηγόπουλον τοῦ Βυζαντίου τάξιν, εἰς οὐδένα ἄλλον, οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν συμπατριώτην Χαριδημον, ἐπεφύλαξεν ὁ Κορνᾶρος τὴν τιμὴν νὰ νικήσῃ κατὰ τὴν μονομαχίαν τὸν ὑψηλὸν βλαστὸν τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου. Εἶναι προφανῆς ἡ ποιητικὴ προσπάθεια νὰ ἐξαρθῇ εἰς τὸ ἔπακρον ὁ τραγικὸς ἦρωας τοῦ κονταροκτυπήματος, ὁ προωρισμένος ἐν τούτοις νὰ χάσῃ τελικῶς τὸν ἀγῶνα.

Ἡ οἰκονομία τοῦ ἔργου ἐπιβάλλει ἵνα κατὰ τὸν δύσκολον αὐτὸν ἀγῶνα ἀναδειχθῇ νικητὴς ὁ Ἐρωτόκριτος. Ἡδύνατο ἐπομένως ὁ ἀντίπαλός του νὰ εἶναι εἰς οἰοσδήποτε γνωστὸς καὶ ἐπιφανὴς ἀγωνιστής, ἐφ' ὅσον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑποθέσεως ἤρκει ἡ ἥττά του πρὸς ἕξασιν τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ἐκ μιᾶς τοιαύτης ποιητικῆς οὐδετερότητος ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἡ ἀξία τοῦ ἔργου δὲν θὰ ἐμειοῦτο. Ἐφ' ὅσον δὲ μέχρι καὶ πρὸ τινος ἀκόμη ἡ γενικώτερον κρατοῦσα γνώμη ἦτο ὅτι ὁ Βιτζέντζος Κορνᾶρος ὑπῆρξε «λαϊκὸς» ποιητής, οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ὑπώπτευσεν ὅτι τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Κυπριδημον ἀκολουθοῦν εἰς μεγάλους κανόνας τῆς ἑλληνικῆς Τέχνης.

Βαθυτέρα δηλονότι ἐνατένισις τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἐμφανίζεται καὶ δοῦν ἐν τῷ ἔργῳ ὁ ἐκ Κύπρου ἦρωας, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἠργάσθη κατὰ πρότυπον ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας, παρασκευάσας ἀριστοτεχνικῶς ὑβριν τοῦ θείου καὶ τιμωρίαν τοῦ ὑβριστοῦ ἠρωος διὰ τῆς ἥττης αὐτοῦ. Τὸ μέχρι τοῦδε λανθάνον τὴν περὶ τὸ ἔργον τοῦ Κορνᾶρου ἔρευναν σημαντικὸν τοῦτο ποιητικὸν στοιχεῖον, ἀποδεικνύει ὅτι πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῇ ριζικῶς ἡ γενικῶς κρατοῦσα ἀντίληψις περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ³. Τοῦτο δὲ βεβαίως, ἂν ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη θέ-

³) Ἐνάλογον ἀποψιν πρὸς τὴν ἡμετέραν διετύπωσεν ἤδη πρὸ δεκαετίας ὁ Σ. Ἀλεξίου, ὁρμηθεὶς ἐξ ἄλλων στοιχείων τοῦ ἔργου· ἐνθ' ἂν. σ. 351 κ.ἑξ.

σις, ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας ἔρχομαι εὐθύς ἀμέσως, εἶναι ὀρθή.

Τὸ κονταροκτύπημα τοποθετεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς ἀρχαιοελληνικὸν περιβάλλον τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο μέρος ἑνὸς ἐρωτικοῦ ποιήματος, τοῦ ὁποίου πυρὴν εἶναι «ἡ ἐξύμνησις τοῦ ἀγνοῦ καὶ σταθεροῦ ἔρωτος τῆς Ἀρετῆς καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὡς ιδεώδους ὑποδείγματος τοῦ πάθους τούτου»⁴. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Β. Κορνᾶρος εἶχεν ὑπ' ὄψει ξένον πρότυπον κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἔργου του, δὲν μειώνει τὴν σημασίαν τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης θέσεως. Τουναντίον, τὸ γνησίως ἑλληνικὸν τραγικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ὑποστηρίζομεν ὅτι εἰσάγει, ἀποδεικνύει τὸ ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν ἀξιολόγων μελετητῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὑποστηριχθέν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Κρήσις ποιητὴς προσέδωκεν εἰς τὸ ἔργον καθαρῶς ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἐπὶ πλέον δ' ὅτι ἐχρησιμοποίησεν ἀσυνήθη διὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὸν τρόπον δράσεώς του ποιητικὰ μέσα.

Ἡ ὅλη ὑπόθεσις τοῦ Ἐρωτοκρίτου τοποθετεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ ἀρχαιοελληνικόν, προχριστιανικὸν περιβάλλον τῶν Ἀθηνῶν.

Α 19 *Τσῑ περαζοῦμενους καιρους, πού̄ οἰ-᾽ Ἐλληγες ὠρίζα,
κι ὀπού̄ δέν̄ εἶχ' ἠ̄ πίστι ντως θεμέλιο μηδὲ ρίζα,
τότες μιὰ ἀγάπη̄ μπιστικὴ̄ στὸν-κόσμο φανερώθη,
κ' ἐγράφη̄ μέσᾱ στὴν-καρδιά, κι οὐδὲ ποτέ̄ τζῑ λειώθη̄
καὶ με̄ τιμὴ̄ ἦσᾱ δυὸ κορμιὰ̄ στοῦ̄ πόθου τὸ καμίνι,
καὶ κάμωμᾱ πολλὰ̄ ἀκριβὸ̄ 'ς ἔτοιους καιρους ἐγένη̄
εἰς τὴν Ἀθήνα, πού̄ 'τονε̄ τσῑ μάθησις ἠ̄ βρω̄σις
καὶ τὸ̄ θρονὶ̄ τῆς ἀρετῆς̄ κι ὁ̄ ποταμὸς̄ τσῑ γνώσις.*

Διὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ὅλης ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ἔργου εἶναι ἀξιοπρόσεκτον τὸ ἀνωτέρω τμῆμα τοῦ προλόγου. Ὁ ποιητὴς διδάσκει σαφῶς ὅτι μεταφέρει τὸν ἀναγνώστην εἰς τοὺς ἐνδόξους χρόνους τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν εἰς τὴν πόλιν τῆς «γνώσεως» καὶ τῆς «ἀρετῆς» ἐπεκράτει ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἡ ὁποία δὲν εἶχε «θεμέλιο», δηλ. δὲν ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀληθείας ὅπως ἡ χριστιανική. Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν τῆς ἐποχῆς εἰς ἣν τοποθετεῖται τὸ ἔργον λατρεύει φυσικὰ τοὺς θεοὺς τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἐρωτα, τὸν υἱὸν τῆς Ἀφροδίτης.

Προκειμένον περὶ ποιητικοῦ ἔργου πραγματευομένου τὴν ἀποκορύφωσιν τοῦ πάθους καὶ τῆς θυσίας ὑπὲρ τοῦ Ἐρωτος, ἡ ἄμεσος ἀναφορὰ εἰς τὴν προστάτιδα θεότητα εἶναι ἀναμενομένη καὶ φυσική. Πολλαχοῦ τοῦ ἔργου ὁ ποιητὴς εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιγράψῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ θεοῦ Ἐρωτος.

⁴) Σ. Ξανθοῦδης, Εἰσαγωγή, σ. LXXXII.

Ὁ κύριος ἥρωας τοῦ ἔργου φέρει τὸ ὄνομα Ἐρωτόκριτος, ὅπερ δηλοῖ τὸν κρινόμενον, τὸν παιδευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐρωτος, τὸν τελοῦντα ὑπὸ τὴν θεϊαν αὐτοῦ μανίαν. Εἶναι τὸ τυφλὸν ὄργανον μιᾶς θεότητας, ἧς ἡ καθόλου προσωπικότης καὶ ἡ παράδοσις ἢ συνδεομένη πρὸς αὐτὴν εἶναι κτῆμα τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ποιητὴς ἀνάγεται εἰς τὴν παράδοσιν καθ' ἣν ὁ θεὸς ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ:

B 1549 *ετοῦτος ἐγεννήθηκεν εἰς τὰ δικά μου μέρη*

λέγει περὶ τοῦ Ἐρωτος ὁ Κυπριώτης. Κατ' ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν περιγράφει τὸν Ἐρωτα ὡς μικρόν, γυμνόν, πτερωτὸν καὶ τοξότην παῖδα:

A 1261 *Ὠφου κακὸ πὸν μέ' βρηκε, ποιά ὄρα νά' ναί κείνη
ν' ἀναπαγῶ, μὰ τὸ γδυμνὸ κοπέλλι δὲ μ' ἀφίνει.*

B 627 *Ἀγαπηθήκασι κ' οἱ δύο, κ' ἕνας τὸν ἄλλο θέλει
καὶ τοῦτα κάνει τα συχιά τὸ πίβουλο κοπέλλι*

A 1255 *Αὐτὸς λαβιώνει ἀπὸ κοντὰ κι ἀπὸ μακρὰ σκοτώνει,
κι ὅσον-κι ἂν φεύγω κι ἂν γλακῶ, μὲ τὰ φτερά μὲ σώνει.*

A 273 *Πολλὰ μεγάλη δύναμι, πολλὰ μεγάλη χάρι
ἔχει τ' ὀλόγδυμνο παιδί, πὸν παίζει τὸ δοξάρι.*

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει νὰ ὀνομάσῃ ρητῶς τὸν Ἐρωτα «θεόν», ἀλλὰ τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τῆς σαφοῦς προσωπικῆς τοποθετήσεώς του ἔναντι τῆς ἀρχαίας θρησκείας. Τὴν λ. θεὸς χρησιμοποιεῖ ἅπαξ μόνον ἐν E 1548 ἀναφερόμενος εἰς τὴν χριστιανικὴν θεότητα. Πέρα δ' ὅμως τῆς ἐσκεμμένης ταύτης ἀποφυγῆς, ἡ καθόλου περιγραφή τοῦ Ἐρωτος ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ ἀπεικονίζει τοῦτον ὡς ὑπερφυσικὴν δύναμιν.

Ὁ τελῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἐρωτος, κατέχεται ὑπὸ θείας μανίας, «ὁ δ' ἔχων μέμνη», εἶναι ἐκτὸς ἑαυτοῦ:

A 157 *μὰ τυφλωμένος βρῖσκομαι, τὰ κάνω δὲν-κατέχω,
κ' ἤχασα τὸ λογαριασμό, καὶ μπλιό μου νοῦ δὲν ἔχω*

Ὁ θεὸς Ἐρως ἐγκαθιστᾷ τὸν θρόνον του εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκεῖθεν ὡς «Ἀφέντης» διέπει τὴν μοῖραν των:

A 1293 *Ἐναν-τόπο μοναχὸ εἰς τὴν-καρδιά μας μέσα
ἐδιάλεξεν ὁ Ἐρωτας, κ' οἱ-ἄλλοι δὲν-τ' ἀρέσα
ἐκεῖ ἔχει ἕνα ψηλὸ θρονί, ὅπου συχιά καθίζει,
τ' ἀπομονάρι μας κορμί, ὡς τοῦ φανῆ, τὸ ρίζει
κι ὡς κινήθῃ ἢ πεθυμιά, κι ἀρχίζει καὶ νικᾷ μας
Ἀφέντης, ὅπου κάθεται, καὶ ρίζει τὴν ἐξά μας,
ζιμιὸ σ' ἀγάπη βάνει μας...*

Ὁ περιπλεκόμενος εἰς τὰ δίκτυά του εἶναι καταδικασμένος, διότι

δὲν ὑπάρχει δύναμις ἱκανὴ νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ :

A 271 Ὁ πόθος ὄντε βουληθῆ καὶ θέλῃ νὰ νικήσῃ,
γνώσῃ δὲν ἔσδὲ δύναμι, νὰ τότε πολεμήσῃ.
Πολλὰ μεγάλη δύναμι, πολλὰ μεγάλη χάρι
ἔχει τ' ὀλόγδονμο παιδί, ποὺ παίζει τὸ δοξάρι·
βαστᾶ κουρφά ψιλὴ μαγιά, τὰ μάτια μας κουκλώνει
καὶ τὸ κακό, ποὺ μελετᾶ, δὲ μᾶς τὸ φανερώνει.

Ὁ Ἔρως ὑποδουλώνει τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον καθιστᾶ πειθί-
μιον αὐτοῦ ὄργανον :

A 1241 ὁ Ἐρωτας μ' ἐμπέρδεσε, καὶ σκλάβον-του κρατεῖ με,
καὶ δουλευτῆς του γράφτηκα, καὶ μετὰ κείνον εἶμαι.

Τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον εἶναι ἀνίσχυρον πρὸ τοῦ ἀκαταμαχίτου
δικαίου τοῦ τοξότου θεοῦ, ὅστις ἐπιβάλλει τὴν θέλησίν του διὰ πυρὸς
καὶ σιδήρου :

A 1691 Φοβοῦμαι τον-τόν-κύριον μου, τὸ πρᾶμα ντρέπομαί το,
καὶ θέλ' ὀπίσω νὰ συρθῶ, Νένα μου, κάτεχέ το,
μὰ ὁ Ἐρωτας στέκ' ἀνάδια μου, καὶ τ' ἄρματα μοῦ δείχνει,
βαστᾶ φωτιά κι ἀναλαμπή, κι ἄπάνω μου τὴ ρίχνει,
καὶ δὲν-κατέχω εἶντα νὰ πῶ, κ' εἶντα ν' ἀποφασίσω,
τίνος νὰ κάμω θέλημα, καὶ πάλι ποιοῦ ν' ἀφήσω.
Φόβος καὶ πόθος πολεμᾶ, κ' ἐγὼ ἔμαι τὸ σημάδι,
καὶ δὲν μπορῶ τοῦτα τὰ δυὸ νὰ τὰ συβάσ' ὁμάδι.
Κριτὴ μὲ βάλαν-καὶ τὰ δυὸ, κι ἀπόφασι γυρεύγον,
πολλὰ μὲ βασανίζουσι, πολλὰ μὲ κιντυνεύγον·
ὡς βουληθῶ τοῦ κύρι μου τὸ δίκιο νὰ μιλήσω,
ὁ Ἐρωτας μαρίζει μου, πὼς θεὸς νὰ τὸν ἀφήσω,
κι ὡσὰν ὀπού ν-πλιά δυνατός, νὰ κάμω δὲ μ' ἀφίνει
τὴ σημερινὴν ἀπόφασι, στὸν-κύρι δικιοσύνη.
Καὶ μ' ὄλο ποὺ τὸ δίκιον-τον καθάρια τὸ γνωρίζω,
χάν' ὁ γονεῖς μου, σὰ θωρῶ, στανιῶς μ' ἀποφασίζω.
Ἐρωτας στέκ' ἀνάδια μου, κι ἄδικα τυραννᾶ με,
μ' ἄρματα φοβερίζει με, καὶ μὲ φωτιά κεντᾶ με,
μὲ τὸ ξιφάρι μοῦ μιλεῖ, μὲ τὴ σαττα λέγει,
τὸ δίκιον-του μ' ἀναλαμπή καὶ φλόγα τὸ γυρεύγει,
κι ἄ δὲν-τοῦ κάμω θέλημα, μὲ τὴ φωτιά μὲ καίγει,
καὶ πλιά παρὰ τὸν κύριον μου βαρίσκει, καὶ δοξεύγει,
κι ὡς βουληθῶ στὸν-πόλεμο, ὀπού ἔμαι νὰ νικήσω,
τέσσαρα ζάλα πᾶ ὀμπρός, κι ὀχτῶ γιαγέρν' ὀπίσω.

Ὅπουδήποτε καὶ ἂν καταφύγῃ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀδύνατον ν' ἀ-

ποφύγη τὸν Ἐρωτα, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ εἰσχωρῇ πανταχοῦ:
Γ 1608 *τὸ ἀγάπης ὡς καὶ ἄ χώνεται, ποὺ τὸ ἀραμάδες μπαίνει.*

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπιχειρηθείσης ἀναδρομῆς εἰς χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου, εἰς ἃ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἐρωτος, καταφαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς προσωποποιεῖ τούτον ἐν πλήρει γνώσει τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς παραδόσεως. Ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ του περιβάλλοντος, ἐν μέσῳ δηλαδὴ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κόσμου, ὅπου τοποθετεῖ τὸ ἔργον του ὁ Β. Κορνᾶρος, ὁ θεὸς Ἐρως δρᾷ καὶ διέπει τὴν μοῖραν τῶν κυρίων προσώπων τοῦ ἔργου.

Ἐρχομαι τώρα πάλιν εἰς τὸ κονταροκτύπημα καὶ τὴν βασικὴν θέσιν τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως.

Εἰς τὸν προκηρυχθέντα ὑπὸ τοῦ Ρήγα τῶν Ἀθηνῶν ἀγῶνα κονταρομαχίας προσῆλθον ἵνα λάβουν μέρος δέκα τρεῖς ἐν ὄλῳ ἥρωες, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας ἐνεπιγραφὸν ἔμβλημα, ἀπεικονίζον τὴν προσωπικότητα καὶ τὰ αἰσθητήματά του. Δύο ἐξ αὐτῶν δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ὁ Ἀφέντης τῆς Σκλαβουνιάς Τριπόλεμος καὶ ὁ Καραμανίτης. Τὰ ἔμβλήματα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν περικεφαλαίων ἀμφοτέρων δὲν ἐνδιαφέρουν τὸ ἐνταῦθα ἀναπτυσσόμενον ζήτημα.

Ἄπαντες οἱ Ἕλληνες ἥρωες τοῦ κονταροκτυπήματος, ἐν συνόλῳ ἔνδεκα, ἔφεραν εἰς τὰς περικεφαλαίας τῶν ἔμβλημάτων καὶ ἐπιγραφῶν ἀναφερομένας εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸν Ἐρωτα. Ἐκ τούτων πάλιν οἱ δέκα δεικνύουν διὰ τῶν παραστάσεων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν περικεφαλαίων τὸν ὅτι θητεύουν εἰς τὸν περωτὸν θεόν, ὅτι τελοῦν ὑπὸ τὴν ἀσίγαστον αὐτοῦ μανίαν. Μεταξὺ τῶν δέκα τούτων καταλέγονται καὶ οἱ δύο κύριοι ἀντίπαλοι τοῦ Κυπριώτη, ὁ Ἀθηναῖος Ἐρωτόκριτος καὶ ὁ Κρητικὸς Χαρίδημος. Ὁ πρῶτος τελεῖ ὑπὸ δεινὴν ἐρωτικὴν δοκιμασίαν, ὁ δεύτερος τελεῖ ὑπὸ βαρὺ ἐρωτικὸν πένθος ἕνεκα τοῦ θανάτου τῆς ἀγαπημένης του.

Μόνος κατ' ἐξαιρέσειν ἐξ ὄλων τῶν ἡρώων τοῦ ἀγῶνος παρίσταται ὁ Κυπριδῆμος, ὡς περιφρονητὴς καὶ ὑβριστὴς τοῦ Ἐρωτος:

B 511 *Στὴν-περικεφαλαίαν-του ἦτο ζυγραφισμένο
ἀμάξι, καὶ κωλόσυρνε τὸν Ἐρωτα δεμένο,
κ' εἶχεν-καὶ γράμματ' ἀργυρά, ποὺ κάθε εἰς τὰ γρίκα,
πὼς τὸ κοπέλλι τὸ τυφλὸ ποτὲ δὲν-τὸν ἐνίκα.
«Τὸ νικητὴ τὸν-κερδαίτη στὰ πάνω κ' εἰς τὰ κάτω
δεμένο κωλοσύρνω το στ' ἀμάξι μ' ἀποκάτω».*

Πιστεύομεν ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐπιχειρεῖ ἐνταῦθα τὴν

δημιουργίαν μᾶς «τραγικῆς» προσωπικότητος, ἡ ὁποία τοῦ εἶναι χρήσιμος διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς «ὑποθέσεως» τοῦ κονταροκτυπήματος. Πρὸς τὸν περωτὸν θεόν, ὃν πάντες οἱ λοιποὶ ἦρωες «σέβουσι», ἐπιδεικνύει ὁ ἐκ Κύπρου ἦρωες συμπεριφορὰν ἀπαράδεκτον διὰ τοὺς «Ἕλληνας» θεατὰς τοῦ ἀγῶνος. Ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν Ἔρωτα, ὁ ὁποῖος δαμάζει θεοὺς καὶ ἀνθρώπους «τὰ πάνω καὶ τὰ κάτω», εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν στοιχεῖον ὅπερ χαρακτηρίζει τὸν Κύπριον ἀγωνιστὴν. Τὴν ἀνήκουστον αὐτὴν «ὑβριν» πρὸς τὸ θεῖον θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ «κάθαρσις», εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ ἥττα τοῦ ὑβριστοῦ ἦρωος.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ποιητικοῦ τούτου σκοποῦ ὁ Κορνᾶρος οργανώνει τὴν «ὑπόθεσιν» τοῦ κονταροκτυπήματος καθ' ὑπόδειγμα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας⁵. Ὁ ἦρωες ἐμφανίζεται εἰς τὸν τόπον τοῦ κονταροκτυπήματος μὲ τὴν προκλητικότητα τοῦ ἀσεβοῦς ὑβριστοῦ, τοῦθ' ὅπερ προδιαθέτει δυσμενῶς τοὺς θεατὰς, «Ἕλληνας» Ἀθηναίους, οἵτινες ἐπανελημμένως κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος ἐκφράζουν τὴν ἀπαρέσκειάν των πρὸς τὸν Κυπριώτην καὶ ἐπιθυμοῦν τὴν ἥτταν του, διὰ τὴν ἀδικον αὐτοῦ συμπεριφορὰν πρὸς τὸν Ἔρωτα.

Ὁ Κυπρίδημος καθιστᾷ περαιτέρω ἐτι μᾶλλον ἐμφανῆ τὴν πρὸς τὸν Ἔρωτα περιφρόνησιν καὶ ὑβριν. Ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ του νὰ κονταροκτυπήσῃ, διακηρύττει ὅτι σκοπὸς τῆς προσελεύσεώς του εἰς τὸν ἀγῶνα ἦτο νὰ ἀποδείξῃ ἀδικον τὸν Ἔρωτα καὶ ὅτι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸν κατεδίκασεν εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν νὰ τὸν «σύρῃ» δεμένον εἰς τὸ ἄρμα του :

B 1533 *μ' ὄλο τὸν-κόσμο παίρνειτον, ὀγιά νὰ πολεμήσῃ,
νὰ δείξῃ πὼς ὁ Ἔρωτας δὲν-κάνει δίκια κρίσι,
γι' αὐτός στ' ἀμάξι μ' ἐντροπὴ δεμένο τότε σύρνει,
καὶ πρὸς ἀπτεῖνον ἤκαμε σὰ Ρῆγας δικιοσύνη.*

Ἡ θρασεῖα αὐτὴ συμπεριφορὰ τοῦ Κυπρίδημου πρὸς τὸν Ἔρωτα ἐξαργιώνει τὸν ἀντίπαλόν του Ἀφεντόπουλον τῆς Μυτιλήνης Δημοφάνην, ὅστις :

B 1540 *σιμῶνει τον καὶ λέει του, πὼς δὲ γρικᾷ νὰ κρίνῃ,
γιατὶ στ' ἀμάξιν-τον κρατεῖ τὸν Ἔρωτα δεμένο,
καὶ νὰ τοῦ δείξῃ, κι ἀδικο τὸν ἔχει σκλαβωμένο.*

Ὁ Κυπρίδημος ἐξανίσταται διὰ τὰς παρατηρήσεις αὐτὰς τοῦ Δημοφάνη, θυμῶνει καὶ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἔναντι τοῦ Ἐρωτος ἐχθρικὴν συμπεριφορὰν του :

⁵) Ἡ «ὑπόθεσις» τοῦ κονταροκτυπήματος ἐνθυμίζει πὼς τὴν πλοκὴν τοῦ «Ἰπολύτου» τοῦ Εὐριπίδου.

- B 1545 *Ἐγὼ καμα καλά, ἀμ' ὄχι ἐσεῖς οἱ-ἄλλοι,
πού 'στε σὲ λάθος φανερό κ' εἰς ἐντροπή μεγάλη,
νὰ λέτε πὼς σᾶσε νικᾷ ἓνα μικρὸν-κοπέλλι,
καὶ πὼς ἔχ' ἀπὸ λόγου σας ἐκεῖνο, ἀποῦ θέλει.
'Ετοῦτος ἐγεννήθηκεν εἰς τὰ δικά μου μέρη,
κ' ἐπάσκισε πολλὰς φορὰς σὲ τοῦτα νὰ μὲ φέρῃ·
μὰ ἐμὲ ποτὲ δὲ μοῦ ῥεσε, μ' ὅσα πολλὰ κατέχει,
ἢ πρᾶξι ντου ἔναι βλαβερή, καὶ σφαίνει ποῦ τὴν ἔχει,
καὶ πλιὰ μοῦ γγίζει παρὰ σέ, κὶ ἂν ἤθελε μ' ἀρᾶσει,
σὰν-καταπῶς τότε θωρεῖς δὲν-τόνε θέλα δέσει.*

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μονομαχίαν ἠττᾶται ὁ Δημοφάνης, γεγονός ὅπερ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐδέχθη μετ' ἐκδήλου λύπης :

- B 1583 *Ἦπεσεν ἀποῦ τ' ἄλογο μὲ πόνο καὶ μὲ πρίκα,
κὶ ὄλοιο τὸν Ἀφεντόπουλλο ἐτοῦτο λυπηθῆκα.*

Ὁ δεῦτερος ἀντίπαλος τοῦ Κυπριδήμου εἶναι ὁ Ρηγόπουλος τοῦ Ἀναπλιῶ Ἀντρόμαχος, δηλαδὴ βασιλικὸς γόνος ἴσης τάξεως πρὸς τὸν Κυπριδήμον. Οἱ δύο ἀντίπαλοι συγκρούονται καὶ μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα ὁ Ἀντρόμαχος ἠττᾶται καὶ πίπτει ἀπὸ τὸ ἄλογον. Ὁ λαὸς ἀνησυχεῖ, διότι νομίζει ὅτι ἐφρονεύθη :

- B 1641 *Πάσι πολλοὶ καὶ βγάνουν-του μὲ βιά καὶ πιδεξότη
τὰ σίδερα τσι κεφαλῆς, καὶ κλαῖγαν ἔτοια νιότη·
μὰ παρηγορηθήκασιν, σὰν ἐγνωρίσαν-πάλιν,
πὼς κείνο ποῦ τὸν ἤβρηκεν ἦτον ἀπὸ τῆ ζάλῃ.*

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ αἰσθήματα συμπαθείας, ἅτινα ἐκδηλώνει ὁ λαὸς πρὸς τὸν Ἀντρόμαχον, τὰ αἰσθηματὰ του ἔναντι τοῦ Κυπριδήμου εἶναι ἐκδήλως ἐχθρικά. Ἰδιαίτερας σημασίας, διὰ τὴν ἀποψιν, ἦν ὑποστηρίζω, εἶναι οἱ λόγοι τῆς δυσμενοῦς διαθέσεως τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἔναντι τοῦ Κυπριδήμου :

- B 1645 *Τὸν ἄλλον δὲν μποροῦ νὰ δοῦ, κ' ἔχουν-του κακωσύνη
γὰ τὸν-καημένον Ἐρωτα, ἄδικα πὼς τὸν-κρίνει.*

Τρίτος κατὰ σειρὰν ἀντίπαλος τοῦ Κυπριδήμου προσέρχεται ὁ ἀφεντόπουλος τῆς Ἀξιᾶς (Νάξου) Γλυκοστράτης, ἀλλ' ἢ μεταξὺ των συγκρούσεις δὲν καταλήγει εἰς ἀποτέλεσμα, ἔνεκα ἀτυχήματος, ὅπερ συνέβη εἰς τὸν Νάξιον ἥρωα πρὸ τῆς λήξεως τοῦ ἀγῶνος.

Τελευταῖος πάντων προσῆλθε διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν Κυπριδήμον ὁ Ρηγόπουλος τοῦ Βυζαντίου Πιστόφορος. Δι' οὗς λόγους ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω ἢ παρουσία τοῦ ἥρωος τούτου εἶναι ὄλως συμβολικὴ καὶ ἐπεισοδιακὴ. Ἡ μονομαχία του μὲ τὸν Κυπριδήμον περιγράφεται

κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐξαίρεται τὰ μάλα ἢ προσωπικότης του, ἡ δὲ προδιαγεγραμμένη ἦττα του προκαλεῖ μεγάλην λύπην :

B 1823 Σ' ὄλον τὸ ὕστερον αὐτὸς μέσα σὲ λίγην ὥρα
ἤπεσε, καὶ πόνο πολὺ ἤδωκεν εἰς τὴν Χώρα.

Ἡ λύπη τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν παροῦσαν περίπτωσιν προέρχεται ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν ὑψηλὸν βλαστὸν τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου.

Οὕτως ἐρχόμεθα εἰς τὴν τελικὴν φάσιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ρήγας τῶν Ἀθηνῶν ἀποφασίζει καὶ οἱ τρεῖς νικηταὶ Κυπρίδης, Χαρίδης καὶ Ἐρωτόκριτος δέχονται, ὅπως διὰ κλήρου καθορισθῆ ποῖος ἐκ τῶν τριῶν θὰ ἀποκλεισθῆ τῆς συνεχείας τοῦ ἀγῶνος. Αὐτοῦ τὸ ὄνομα θὰ μείνῃ τελευταῖον εἰς τὴν ψηφοδόχον, εἰς τὸ «γαβὰ θι». Ἡ ἐπικειμένη κλήρωσις ἐκ τῆς ὁποίας θὰ φανῆ ποιοὶ θὰ μείνουν τελευταῖοι δύο, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν τελικῶς καὶ νὰ κριθῆ ὁ ἀγὼν, ἐμβάλλει εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν τὴν Ἀρετοῦσαν :

B 2251 Ἄς ἦτο μπορετό, τὸ πεθυμῶ νὰ γίνῃ,
εἰς τὸ γαβὰθ' ὁ Ρώκριτος ὕστερος ν' ἀπομεινῃ.

καὶ

B 2257 Πάλ' ἄ θελήσ' ἡ μοῖρα μου, πὸν πάντα μὲ παιδεύγει,
καὶ τ' ὄνομα τοῦ Ρώκριτον κάμη καὶ πρῶτον ἔβγη,
μὴν ἐρθ' ὀπίσ' ὁ Κρητικός, γιατί' ἔχει πλήσα χάρι,
πολλὰ φοβοῦμαι μετ' αὐτό, πὸς χάνει τὸ Ψυχάρι
τοῦ Κυπριώτη τ' ὄνομα τὸ δεύτερον ἄς εἶναι,
καὶ μετ' αὐτὸν ὁ φόβος μου τόσο πολλὸς δὲν εἶναι.

Ὁ κλῆρος ὑπῆρξε δυσμενῆς διὰ τὸν Κρητικόν, ὁ ὁποῖος ἀποχωρεῖ τοῦ ἀγῶνος. Ἔτσι ἀντιπαρατάσσονται διὰ τὴν τελικὴν κρίσιν ὁ Κυπρίδης καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος, δηλαδὴ ὁ ὑβριστὴς τοῦ Ἐρωτος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀφοσιωμένος λάτρης αὐτοῦ.

Πρὸ τῆς ἐκκινήσεως ὁ Ἐρωτόκριτος στρέφει τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Ἀρετοῦσαν :

B 2289 Πρὶ νὰ κινήσῃ τ' ἄλογο, ὁ Ρώκριτος γυρίζει,
καὶ τὴν-Κεράν-του στὰ ψηλὰ μὲ πόθ' ἀνεντρανίζει
καλὰ καὶ δὲν ἐμίλησε τότες, ὄντεν ἐστράφη,
τὸν-πόνο, τὴ λαχτάραν-του στ' ἀνάβλεμμά ντου γράφει.
Ἡ Ἀρετοῦσα διάβασε στὰ μάτια ντ' ὅ,τι χώνει,
γιατὶ σὲ τοῦτες τσι δουλειές λίγο σημάδι σώνει.

Εἰς τὴν πρώτην σύγκρουσιν θρυμματίζονται τὰ κοντάρια τῶν ἀ-

γωνιστῶν. Κάποια φωνὴ ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκφράζει θαυμασμόν διὰ τὸ τεχνικὸν τρέξιμον τοῦ Κυπρίδη καὶ ἡ Ἀρετοῦσα :

B 2307 Ἡ Ἀρετοῦσα τρόμασσε, τὰ χεῖλη δὲ μιλοῦσι,
 κ' ἐφαίνεται ὅτι οἱ κονταρὲς στὸ στήθος τσι χτυποῦσι·
 κι ἂν ἤθελε μπορεῖ ἡ φτωχὴ νὰ τὸ ξεφανερῶση,
 κ' ἐκεῖνο, πού τονε χωστό, μὲ λόγια νὰ ξεχώση,
 ἥδιδ' ἀπὸ τὰ μέλη της, τὴ χάρι νὰ τσι κάμου,
 οἱ καβαλλάροι νὰ σταθοῦ, κοντάρι νὰ μὴ δριάμου·
 κ' ἤλεγ' «Ἐδιάβην ἡ χαρά, ὅπου ἔχα ὄντην ἐβγήκε
 ὁ Κυπριώτης, κ' ὕστερο τὸν Κρητικὸν ἀφῆκε,
 γιὰτ' ἐφοβούμονε πολλὰ τὸν ἀντρειωμένο κείνο,
 κ' ἐδὰ πλιά τρέμου πλιά δειλιῶ καὶ πλιά φοβοῦμ' αὐτεῖνο».

Ὁ δυσμενὴς πρὸς τὸν ὕβριστὴν τοῦ Ἐρωτος λαὸς ἀρχίζει νὰ δειλιᾷ καὶ νὰ εὐχεται τὴν πτώσιν του :

B 2321 Ἦρχισε νὰ δειλιᾷ ὁ λαός, κ' ἤθελε κ' ἐπεθύμα
 ὁ Κυπριώτης τὸ θεριὸ νὰ πέσ' ἀπὸ τὸ χτήμα.

Ὁ ἀγὼν κορυφοῦται, ὁ κόσμος, δυσμενὴς πάντοτε πρὸς τὸν ἀγωνιζόμενον Κύπριον εὐχεται τὴν ἥττάν του :

B 2349 Μικροὶ μεγάλοι στέκασι μὲ φόβον-κ' ἐθωροῦσα,
 καὶ νὰ κερδαίῃ ὁ Ρώκριτος ὅλοι παρακαλοῦσα.

Ἔρχονται εἰς μίαν ἀκόμη ἰσχυρὰν σύγκρουσιν ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ ὁ Ρήγας τῶν Ἀθηνῶν, πιεζόμενος ἴσως καὶ ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πλῆθους, τὸ ὅποιον φοβεῖται τὴν πτώσιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διακόψουν τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπομένην. Ἡ βασικὴ πρότασις ἀπορρίπτεται ὑπ' ἀμφοτέρων, οἱ ὅποιοι καλπάζουν διὰ τὸ τελικὸν κτύπημα. Ὁ κόσμος παρακολουθεῖ ἔμφοβος :

B 2377 Μὲ βιά γυρίζουν-τ' ἄλογα, τὸ τέλος θεὸ νὰ δοῦσι,
 μικροὶ μεγάλοι στέκουσι μὲ φόβο καὶ θωροῦσι.
 Ὡφον κακὸ στήν Ἀρετὴ τὴν-παραπρικαμένη,
 πῶς ἔχει μάτια νὰ θωρῇ καρδιὰ νὰ τ' ἀπομένη,
 ἕναν ὅπου ἔτ' ἀκριβό, καὶ βλέπει μ' ἔγνωια τόση,
 ὁ ἥλιος νὰ μὴν τότε δῆ, κι ἄνεμος μὴν-τοῦ δώση,
 ὅς ἔτιο κονταροχτύπημα σήμερο νὰ ἦ γιὰ κείνη,
 γιὰ τὸ στεφάνι πού καμε, στὴ Χώρα ν' ἀπομείνη.
 Κρουφὰ κρουφὰ παρακαλεῖ καὶ κρουφαναδακρῶνει,
 ἀγκοῦσες ἔχει καὶ καημούς, μὰ δὲν-τσί φανερώνει.

Τὸ τρίτον αὐτὸ καὶ τελευταῖον κονταροχτύπημα ὑπῆρξε μοιραῖον διὰ τὸν Κυπρίδημον. Ἐχασε τὸν ἀγῶνα καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος ἀνεδείχθη νικητής.

Ἡ ἀποτυχία τοῦ Κυπριώτου περιγράφεται μὲ μεγάλην λιτότητα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. Προηγουμένως περιγράφεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κονταριάς, πὸν κατέφευγεν οὗτος ἐναντίον τοῦ Ἐρωτοκρίτου :

B 2389 *Τοῦ Κυπριώτη τὸ βαρὺ καὶ δυνατὸ κοντάρι
στον ἴδιον-τόπο τοῦ δωκε ὀπού' τον-τὸ ψυχάρι.
κι οὐδὲ ψυχάρ' οὐδὲ κερὶ οὐδὲ φωτιά οὐδὲ γράμμα,
τοῦ πόμεινε στὴν-κεφαλή, κ' ἦτο μεγάλο πρᾶμα,
νὰ τὰ ξεσκίς' ἢ κονταρά, κι ὅλα νὰ σκορπιστοῦσι,
κι ὄχ τῆ φωτιά τοῦ κονταριοῦ καημένα νὰ τὰ βροῦσι.
Πολλὰ ζαλίστ' ὁ Ρώκριτος στὴν-κονταρὰν ἐκεῖνη,
στ' ἄλόγ' ἀπάνω τὸ λαιμὸ τὴν-κεφαλήν-του κλίνει.
Καμπόσην ὥρα ἦτονε μὲ τῆ μεγάλη ζάλη,
μὰ ἢ μοῖρα ντου τοῦ βοῦθήθησε εἰς ἔτοια χρειὰ μεγάλη.
Δυὸ τρεῖς καὶ τέσσερεις φορὲς δείχνει νὰ πέση κάτω,
κ' ἢ Ἀρετὴ ἐνεδάκρωνε κρουφὰ τὸν ἐλυπᾶτο·
ποῦρ' ἀντρειεύτηκε καλά, στὴ σέλλα σταματίζει,
πρὸς τὴν-Κεράν-του μὲ καημὸ τὰ μάτι' ἀνεντρανίζει,
κ' ἦξαψ' ἀπὸ τὴν ἐντροπή πλιά παρὰ τὸ καμῖνι,
κ' ὕστερα πάλ' ἐχλόμιανε, κι ὡσὰ νεκρὸς ἐγίνη,
γιατὶ τὸν εἶδ' ἔτοιαις λογῆς ἐκεῖνη, πὸν τὸν-κρίνει,
εἰς τὸ λαιμὸ τ' ἄλόγου ντου τὴν-κεφαλή νὰ κλίνει.*

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν κονταριὰν αὐτήν, τὴν ὁποῖαν ἔδωσε, καὶ τὰ ἀποτελέσματά της, τὸ κτύπημα τὸ ὁποῖον ἔλαβε ὁ Κυπριώτης ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον δὲν φαίνεται νὰ ἦτο καὶ πολὺ σπουδαῖον. Εἶναι ἢ ἀσθενεσιέτερα περιγραφὴ κτυπήματος, ἢ ὁποῖα ἀναφέρεται εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔπος. Ἐξ στίχοι ὄλοι ὄλοι, ξηρῶς περιγραφικοί, στίχοι οἱ ὁποῖοι φαίνονται γραμμένοι ἀπὸ χρονικογράφον μᾶλλον παρὰ ἀπὸ ποιητὴν :

B 2407 *Μ' ἄς ποῦμεν-καὶ τὴν-κονταρά, ὀπού' δωκε κ' ἔτοῦτος,
μὲ τὴν ὁποῖα ἐκέρδαισε τοῦ στεφανιοῦ τὸ πλοῦτος.
Ἡῦρηκε τὸ Ρηγόπουλλο τ' ἀλύπητο κοντάρι
στο κούτελο, κ' ἐπῆρén-τον τῆς ἀντρειάς τῆ χάρι.
Χάνει τσι σκάλες καὶ τσι δυὸ τὸ χαλινάρ' ἀφήκε,
ἐξάπλωσε τὰ χέρια ντου, κι ἀπὸ τῆ σέλλα βγήκε.*

Δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἐν ποιητικὸν στόλισμα διὰ νὰ χρωματισθῆ ἢ ἦττα, ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Κυπρίδημος ἔπεσεν ἀπὸ τὸ ἄλογο, λέγει ἀπλῶς ὅτι «βγήκε» ἀπὸ τὴν σέλλαν. Διερωτᾶται κανεὶς ἂν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου μᾶς πληροφορεῖ ἢ ὄχι εἰς τοὺς στίχους αὐτοὺς ὅτι ὁ Κυπριώτης ἐνικήθη.

Ἡ ξηρὰ αὐτὴ καὶ ἀντιποιητικὴ περιγραφὴ εἶναι ἐκεῖνη ἢ ὁποῖα μὲ

ἔκαμε νὰ προβληματισθῶ περὶ τὸ ὄλον ζήτημα τῆς παρουσίας καὶ δράσεως τοῦ Κυπριδίου. Ἐσκέφθην δὲ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ Κορνᾶρος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ μεγαλύτερος συνθέτης τῆς περιγραφῆς ἐξ ὄλων τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, νὰ ἐξέθετεν κατ' αὐτὸν τὸν ξηρὸν καὶ ἀντιποιητικὸν τρόπον τὴν ἦτταν ποὺ ἔδωσε τὴν λύσιν εἰς μίαν μακρὰν ὑπόθεσιν, διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ὁποίας διέθεσεν ὄλην του τὴν ποιητικὴν δύναμιν.

Ἡ ἦττα τοῦ Κυπριδίου ἐπιβάλλεται βεβαίως ἐκ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἔργου, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ νὰ νικήσῃ ὅπωςδήποτε ὁ Ἐρωτόκριτος. Ὁ Κορνᾶρος ὁμως εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ εὔρη τὰ ἀνάλογα ποιητικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡρμηνεύετο πῶς ἓνα Ἀφεντόπουλο, τὸ ὁποῖον προηγουμένως εἶχεν ἀναδειχθῆ ὡς ὁ ἀναμφισβητήτως πάντων ὑπερέχων, εἶχεν ἤδη καταρτίσει τέσσαρας μεγάλους πολεμιστάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο βασιλικὸς γόνους, καὶ μάλιστα τὸν ὑψηλὸν βασιλικὸν βλαστὸν τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, ἠττήθη τόσον εὔκολα καὶ μάλιστα ἀπὸ ἓνα κοινὸν θνητὸν, τὸν Ἐρωτόκριτον.

Προσεκτικωτέρα ἐνατένισις τοῦ ζητήματος ἀποδεικνύει ὅτι πράγματι ὁ ὑψηλῆς πνοῆς ποιητῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι ποιητικῶς ἀπρόσβλητος. Κατὰ τρόπον κλασσικόν, εἶχε προπαρασκευάσει «ἠθικὴν κρίσιν», ἣτις ἐλύθη διὰ τιμωρίας τοῦ ἀσεβήσαντος. Ὁ Κυπριδίου δὲν ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἀλλ' ἐδαμάσθη ὑπὸ τοῦ ὕβρισθέντος καὶ καταφρονηθέντος θεοῦ. Ὁ Ἐρωτόκριτος ὑπῆρξε τὸ τυφλὸν ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ θεὸς Ἐρως διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν ὕβριστήν του.